

SSAD

Stratejik ve Sosyal Arařtırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 8 Issue 3, November 2024

sisaddergi@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Arařtırma/Research

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 05.07.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 12.11.2024

DOI: 10.30692/sisad.1510909

SAVAŞ DÖNEMİ YAYIN POLİTİKALARINDA KAMU YAYINCILIĞI İLKESİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEĞİ*

*The Principle of Public Broadcasting in War-Time Broadcasting Policies:
Cases of Turkey and Germany*

DoĐukan Celal ÇETİN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı

ORCID ID: 0000-0002-5759-6875

dogukancelal@gmail.com

Atf/Citation: DoĐukan Celal Çetin (2024), "Savaş Dönemi Yayın Politikalarında Kamu Yayıncılığı İlkesi: Türkiye ve Almanya ÖrneĐi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.3 Kasım 2024, s.585-593.

Öz: 1930'lu yılların ortalarına gelindiğinde I. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'nın kıtasına dargın ülkeleri Almanya ve İtalya'da birtakım hareketlenmelerin meydana geldiği görölmektedir. Savaşın ardından Versailles gibi çok ağır şartlara imza atmak zorunda kalan Almanya ile Britanya İmparatorluğu'ndan Anadolu topraklarında bulunan Ege kıyılarına hakim olma vaadiyle savaşa girmiş olan ancak yine İngilizlerin politika değiştirilmesiyle Güneybatı Anadolu'ya kaymak zorunda kalan İtalya'da bu dönemde günümüzde "aşırı sağ" olarak adlandırdığımız radikal fikirlere sahip siyasi partilerin iktidara geldiği görölmektedir. 1850 yılında başlayan Sanayi Devrimi dolayısıyla teknolojik yenilikler açısından doludizgin seyretmekte olan XX. yüzyılda 1920'lerde yaşanan bir gelişme yaklaşmakta olan savaş başta olmak üzere tüm tarihe damga vuracaktır. Bu icat ileride görüntü aktarımının da mümkün olduğunun kanıtlanmasına sebep olacak ve bu yönüyle daha başka icatların yolunu açacaktır.

Bu çalışmada söz konusu icat "radyo" ve bu yeni aracın dönemin Almanyasında kullanımının nasıl yaygınlaştığı, Nazi Partisi ve Adolf Hitler'in eyalet radyolarını nasıl ele geçirdiği ve mutlak söz sahibi haline geldiği, savaş süresince propaganda aracı olarak kullanılmış biçimi; Türkiye'nin savaşı nasıl gördüğü, dönemin radyolarında savaşın tarafsız ülkesi konumunda bulunan Türkiye'nin hangi tarafın fikirlerine daha yakın pozisyon aldığı ve dönem yayımları ile günümüz "kamu yayıncılığı" kavramı bağlamında iki ulusal radyo arasındaki farklar ve benzerliklerin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Propaganda, Kamu Yayıncılığı, Radyo, İkinci Dünya Savaşı.

* Bu çalışma yazarın "British Broadcasting Corporation'un (BBC) II. Dünya Savaşı Yayın Politikası" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Abstract: By the mid-1930s, notable developments were taking place in Germany and Italy, two countries embittered by the aftermath of World War I. Germany, having been forced to accept the harsh conditions of the Treaty of Versailles, and Italy, which had entered the war with British promises of control over the Aegean shores of Anatolia but ultimately redirected its ambitions to southwestern Anatolia due to British policy shifts, both saw the rise of political parties with radical ideologies that today would be considered far-right. In the fast-paced 20th century, marked by the Industrial Revolution since the 1850s and continuous technological innovation, a pivotal invention in the 1920s would soon leave a lasting impact on history, especially in the context of the impending war. This invention, which paved the way for image transmission, also set the stage for further advancements.

This study focuses on the invention of the “radio,” examining how it became widespread in Germany of that era, how the Nazi Party and Adolf Hitler gained control over state radios and established absolute dominance, and how the radio was employed as a propaganda tool during the war. Additionally, it explores Turkey’s stance on the war, the alignment of Turkish radio broadcasts, as a neutral country, with the ideologies of either side, and finally, it aims to highlight the differences and similarities between the two nations’ radio systems within the context of “public broadcasting,” comparing period broadcasts to modern-day standards.

Keywords: Communication, Propaganda, Public Broadcasting, Radio, World War II.

GİRİŞ

Kamu yayıncılığı, toplumun genel çıkarlarını gözeterek tarafsız, bağımsız ve erişilebilir yayın hizmetleri sunan bir medya anlayışıdır. Kamu yayıncılığı, ticari kaygılardan bağımsız olarak, halkın bilgi edinme, eğitilme ve eğlenme gereksinimlerini karşılamayı amaçlar. Bu tür yayıncılık, demokrasinin temel taşlarından biri olarak kabul edilir ve vatandaşların bilgilendirilerek kararlar alabilmesi, toplumsal katılım ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesi gibi hedeflere hizmet eder. Kamu yayıncılığı, hükümetler veya ticari çıkar gruplarının etkisinden bağımsız olmalıdır. Bu, haber ve bilgi akışının tarafsız ve objektif olmasını sağlar. Yayınlar, herhangi bir siyasi partinin, dini grubun veya ticari çıkarın lehine ya da aleyhine olmamalıdır. Kamu yayıncılığı hizmetinde haberler ve olaylar dengeli şekilde sunulmalı, farklı görüşlere eşit yer verilmelidir. Dolayısıyla vatandaşların doğru ve güvenilir bilgiye erişimini sağlamayı amaçlar. Bu, demokrasinin sağlıklı işleme için kritik bir rol oynar. Halkın, siyasi süreçler, ekonomik gelişmeler, sağlık ve eğitim gibi konularda bilgilendirilmesi, bilinçli kararlar alabilmelerine olanak tanır. Bu hizmeti sunan yayıncılar eğitici programlar ve kültürel içerikler sunarak halkın eğitime ve kültürel gelişimine katkıda bulunur. Belgeseller, eğitim programları, çocuklar için eğitici içerikler ve kültürel etkinliklerin yayınlanması, kamu yayıncılığının eğitim ve kültür misyonunun bir parçasıdır. Kamu yayıncılığı toplumun farklı kesimlerine hitap eder ve çeşitli kültürel, etnik ve sosyal grupların sesini duyurur. Bu, toplumsal katılımı artırır ve toplumun bütünleşmesine katkıda bulunur. Farklı dil ve kültürlerin yayınlarda yer alması, toplumsal çeşitliliği destekler (European Broadcasting Union, 2012, s.4-6). Radyonun icadının halk hanelerine ulaşmayı kolaylaştırması elbette politikacıların da zaman içinde bu yeni kitleleşiletilişim aracını kullanmalarına yol açmıştır. Bazı politikacılar da zaman içinde diktatörlere evrilebilmişlerdir. İlginçtir ki diktatörler genellikle demokratik süreçler yoluyla iktidara gelmişlerdir. 1930’larda Almanya’da Üçüncü Reich’in yükselişi, askeri darbe olmadan demokrasinin çöküşünün en belirgin örneğidir. Almanya’da bu tarihe dek I. Dünya Savaşı’nın ardından 9 Kasım 1918 tarihinde kurulmuş “Alman Reich’i” ya da bilinen diğer adıyla Weimar Cumhuriyeti, anayasal federal bir devlet yapısında Alman topraklarına hakim olmaktadır. Bu sisteme göre Almanya’da bir başkan ve bir de şansöyle¹ makamı bulunmaktadır. Weimar Cumhuriyeti dönemine son verecek olan Adolf Hitler, o döneme dek partisinin Anti-Semitik ve aşırı sağcı faaliyetlerinden dolayı 1924 yılında hapis yatmıştır. 1929 yılına dek gerçekleşen 3 seçimde Alman Parlamentosu Reichstag’da en fazla 32 koltuğa sahip olabilen Hitler’in partisi Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP), 1929 yılında küresel çapta büyük bir ekonomik krizin patlamasıyla iktidara yürümüştür. Kitle iletişim araçlarının kontrolü, Adolf Hitler’in diktatörlük yönetimini kurmasına ve sürdürmesine yardımcı olmuştur. NSDAP

¹ Parlamenter ülkelerde “Başbakan” makamına karşılık gelen Alman makamıdır.

üyeleri medyanın gücüne güçlü bir şekilde inanmışlardır. 1933 yılında Hitler'in Almanya Şansölyesi olarak atanmasından kısa bir süre sonra ve Weimar Cumhuriyeti'nin son rekabetçi seçiminden bir ay önce, Reich Propaganda Bakanı Dr. Paul Joseph Goebbels, 1940'ta yayımlanan günlüğünün düzenlenmiş versiyonunda şöyle yazmıştır: “*Şimdi mücadeleyi sürdürmek kolay olacak, çünkü devletin tüm kaynaklarını kullanabileceğiz. Radyo ve basın artık bizim emrimizde. Bu sayede bir propaganda şaheseri yaratacağız.*” (Goebbels, 1938, s.197-198).

İlk Alman kamuya açık radyo yayını yine Hitler'den önce 29 Ekim 1923'te yapılmıştır ve “*Funk-Stunde Berlin*” adıyla bilinen ilk yayın Almanya'nın ilk kamuya açık radyo istasyonu olarak kabul edilmektedir. Bu istasyon, Dr. Hans Bredow'un liderliğindeki Reichpostministerium (Almanya Posta Bakanlığı) tarafından kurulmuştur. Hans Bredow, Almanya'da radyo yayıncılığının öncülerinden biri olarak bilinmekte olup radyo teknolojisinin ve yayınının gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Baetz, 2013). Bu zamandan sonra çeşitli bölgesel radyolar açılmış ve Hitler'in liderliğindeki Nazi Almanyası dönemine gelindiğinde tüm bölgesel yayınlar 1925 yılından beri var olan Reichs-Rundfunk-Gesellschaft (RRG) bünyesine katılmış, 5 Temmuz 1933'te Joseph Goebbels'in başında bulunduğu Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı'na bağlanmıştır ve böylece parti için ulusal çapta hitap etme olanağı yaratılmıştır (Deutsches Reichsgesetzblatt, 1933, s.123). Goebbels tarafından fakir Alman halkının propaganda dinleyebilmesi amacıyla yalnız 76 Reichsmark'lık fiyatıyla ucuz, “*Volksempfänger*” (Halk Alıcısı) adında ve tek kanallı bir radyo cihazı ürettiği bilinmektedir (Kasım, 2011, s.67).

Almanya'da II. Dünya Savaşı Sırasında Radyo Yayınları

Reichspost Bakanlığı'ndan Bakanlık Direktörü Hans Bredow ile koordineli olarak kablosuz telgrafın sunduğu fırsatları fark etmiş ve şirketi Eildienst GmbH'ye mali açıdan işleyen bir radyo hizmeti sağlamak için ilk kez mali bir temel sunmuş olan Dr. Ernst Ludwig Voss genel halk için yayın “eğlence yayıncılığı” organize edecek bölgesel şirketler kurmak için özel yatırımcılar bulmaya çalışmıştır. Bu durum da “*Deutsche Stunde in Bayern*” (Bayern'de Radyo Saati), “*Funk-Stunde*” (Radyo Saati), “*Mittelduetsche Rundfunk*” (Orta Alman Yayın Kurumu), “*Nordische Rundfunk*” (Kuzey Alman Yayın Kurumu), “*Ostmarken Rundfunk*” (Doğu Alman Yayın Kurumu), “*Schlesische Funkstunde*” (Silezya Yayın Kurumu), “*Süddeutsche Rundfunk*” (Güney Alman Yayın Kurumu), “*Südwestdeutsche Rundfunk*” (Güneybatı Alman Yayın Kurumu) ve “*Westdeutsche Rundfunk*” (Batı Alman Yayın Kurumu) olmak üzere 9 bölgesel yayıncının kurulmasını sağlamıştır. Bu 9 yayıncı daha sonra Reichs-Rundfunk-Gesellschaft (RRG) şirketi altında birleşmişlerdir (Dethlefs ve Birdsall, 2021, s.9). Esasen Hitler totaliter rejimi ilan etmeden önce halkla iletişim kurmak için radyoyu nadiren kullanmış ve bunu yaparken de parti dışı gazetelerin konuşmalarını yayınlamasına izin vermiştir. Ancak bu durum kısa bir süre sonra değişmiştir. Hitler'in konuşmaları tüm Almanya'da, özellikle de Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı tarafından tanıtılmış olan radyoda yaygın şekilde yayınlanmaya başlamıştır. Konuşmalar haftalık haber filmlerinde gösterilmiş ve Almanya'nın her yerinde kitap ve broşürlerde büyük baskılar halinde yeniden basılmıştır. Hitler'in konuşmaları Naziler için o kadar önemli hale gelmiştir ki, restoranların ve barların dahi Hitler konuşma yaparken radyolarını açmaları beklenmiştir ve bazı şehirlerde yoldan geçenlerin duyabilmesi için halka açık hoparlörler yerleştirilmiştir. Naziler ayrıca bahsedilmiş olan Volksempfänger haricinde insanların konuşmaları evlerinde dinleyebilmesi için başka ucuz radyolar da satmışlardır (Bytwerk, 2008, s.7). Bu ucuz versiyonlar 35 Reichsmark (RM)'a kadar satılabilmektedir. Dönemin Almanya'sında ekmeğin 0.33 RM ve 1 Litre sütün ise 0.22 RM olduğu göz önünde bulundurulduğunda bir cihaz olarak radyonun Nazilerce ne kadar uygun meblağ karşılığı satıldığını anlamak mümkün olacaktır. Nazi propagandası radyoyu da soykırımı teşvik etmek için önemli bir araç olarak kullanmıştır (Chalk, 1999).

Nazi mesajının yayılmasında radyonun önemini fark eden Goebbels, milyonlarca ucuz radyo setinin (Volksempfänger) hükümet tarafından sübvansede edildiği bir programı onayladı. “Sekizinci Büyük Güç Olarak Radyo” başlıklı konuşmasında Goebbels şöyle demiştir:

Radyo olmasaydı iktidarı ele geçirmemiz ya da onu kullandığımız şekilde kullanmamız mümkün olmazdı... Alman devriminin, en azından aldığı biçimiyle, uçak ve radyo olmadan imkansız olacağını söylemek abartı olmaz. [Radyo] sınıf, mevki ya da din farkı gözetmeksizin tüm uhusa ulaştı. Bu, öncelikle Alman radyosunun sıkı merkezîliğinin, güçlü haberciliğinin ve güncelliğinin bir sonucuydu... Her şeyden önce tüm radyo faaliyetlerini açıkça merkezileştirmek, manevi görevleri teknik görevlerin önüne koymak, net bir dünya görüşü sağlamak gerekir. (Goebbels, 1938, s.206).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında, Alman hanelerinin %70'inden fazlasında bu radyolardan biri bulunmaktadır ve sadık vatandaşların yabancı yayınlardaki diğer bakış açılarını dikkate almasını önlemek için menzili kasıtlı olarak sınırlandırılmıştır. Radyo yayınları ayrıca halka açık yerlerde ve işyerlerinde hoparlörlerden de çalınmıştır. Ancak evlerde insanlar sıkıldıklarında radyoyu kolayca kapatabilmekteydiler ve bir kutudan propaganda duymanın isteği geçtiğinde elbette radyoyu dinlemeyi tercih etmemişlerdir ve bu da Nazilerin radyoda müzik, tavsiye ve ipuçları, diziler ve diğer eğlenceler gibi birçok propaganda dışı unsur sunmasına da neden olmuştur (Koonz, 2003, s.94).

Nazi Almanyası Lideri Adolf Hitler, Avusturya'yı bizzat radyoyu kullanarak ele geçirmişti dahi denilebilir. Bunun sebebi olarak Almanca konuşmakta olan Avusturya'ya Almanca hitap ederek Avusturya halkını, kendi yönetimlerine karşı isyana teşvik etmiş olması gösterilebilir. 1936 yılında gerçekleşmiş olan Saar Halkoylaması'ndan bir gün önce bir sosyalist ve Nazi karşıtı olan Max Braun'un kaçtığı asparagasını duyurmuş, kendisine “düzenbaz” dahi demiştir (Kasım, 2011, s.70-71).

Nazi Partisi, propaganda sunumlarını yapmak için büyük ölçüde hitabete önem vermiştir. “Mein Kampf” kitabında Hitler, değişimleri getiren yazılı metinler değil, konuşulan sözler olduğunu fark ettiğini, çünkü insanların katılmadıkları şeyleri okumak yerine bir konuşmacıyı dinlemek için oyalandıklarını anlatmıştır. Dahası, konuşmacılar dinleyicilerini karşılarında bulduklarından, onların tepkilerini görebilmiş ve ikna etmek için buna göre ayarlama yapabilmişlerdir. Kendi hitabeti yükselişinde önemli bir faktör olmakla birlikte önceden yazılmış konuşmaları okumaya/duymaya gelenleri küçümsemekten de çekinmemiştir (Brendon, 2000, s.57). Bu tür konuşmacılar, aktarılan bilginin kitle iletişim araçlarına erişebilen yabancılara ulaşması istenmediğinde özellikle önemli olmuştur. Eski konuşmacıları oluşturan siyasi çatışmanın yerini almak için okullar kurulmuştur. 1939'da Walter Tiessler, ilk konuşmacılardan biri olarak kendi deneyimlerinden bahsetmiş, bu uygulamanın devam etmesini istemiştir (Tießler, 1939, s. 25-26).

Bakanlık, bu tür konuşmacılara doğu cephesindeki sorunların nasıl ele alınacağı ya da gıda paylarındaki kesintilerin nasıl tartışılacağı gibi bilgiler sağlamıştır. Parti propaganda merkezi, Redner-Schnellinformation'ı (Konuşmacıların Ekspres Bilgileri) Anti-Semitist kampanyalar ve hangi bilgilerin sunulacağı gibi acil kampanyalar için yönergelerle birlikte göndermiştir. Bu tür konuşmacılarla belirli gruplar hedef alınmıştır. Örneğin, “Hitler Gençliği” için özel konuşmacılar oluşturulmuştur. Bunlar, diğer şeylerin yanı sıra, Hitler Gençliği üyelerine daha fazla çocuk üretmeleri gerektiği konusunda ders vermişlerdir. Konuşmacılar genellikle pankartlar ve bandolarla iyi organize edilmiş etkinlikler olan siyasi veya askeri mitinglerde konuşmalar yapmışlardır (Mosse, 2003, s.277).

Türkiye’de II. Dünya Savaşı Sırasında Radyo Yayınları

Türkiye’de ilk radyo yayını 6 Mayıs 1927’de yayına başlayan İstanbul Radyosu’dur. İstanbul Radyosu’nun bu ilk yayını “İstanbul Telsiz Telefonu” adıyla Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi (TTTAŞ) tarafından Sirkeci Garı’nda kurulmuş olan radyo vericisi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Arvas, 2018, s.408). İstanbul Radyosu’nun ardından 1928 yılında Ankara Radyosu ilk yayınlarını yapmıştır (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, 2024). Ankara ve İstanbul Radyoları 8 Eylül 1936 tarihinde Posta, Telefon ve Telgraf Umum Müdürlüğü’ne (PTT) devredilmiş ve bu devrin ardından vericisi güçlendirilen Ankara Radyosu 28 Ekim 1938’de resmen işletmeye açılmıştır. İlk radyo yayını, bir deneysel yayın olarak bahsedildiği üzere İstanbul Radyosu tarafından 6 Mayıs 1927’de başlamış ve kısa süre içinde düzenli yayınlara dönüşmüştür (Deniz, 2019, s.815). İlk radyo yayını, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün modernleşme ve kalkınma hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yayın, Türkiye’nin ilk resmi radyo yayını olarak kabul edilir ve bu yayınlara birlikte Türkiye’de radyo yayıncılığı dönemi başlamış olur. Bu ilk yayında, dönemin devlet yetkilileri ve teknisyenleri yer almış ve bu yayının gerçekleşmesi, Türkiye’deki iletişim teknolojilerinde önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. İlk radyo yayınlarının umumiyetle klasik müzik ve haber bültenlerinden oluşmakta olduğunu söylemek mümkündür. Yayınlar, İstanbul’daki stüdyodan yapılmış ve belirli saatlerde halkın dinleyebileceği şekilde planlanmıştır. Bu ilk yayınların ardından radyo, kısa süre içinde büyük popülerite kazanmış ve ülkenin çeşitli bölgelerinde radyo dinleyicileri oluşmaya başlamıştır (Deniz, 2019, s.816). 1927’deki ilk radyo yayınının ardından, Türkiye’de radyo yayıncılığı hızla gelişmiştir. 1928 yılında, İstanbul Radyosu olarak bilinen ilk düzenli radyo istasyonu kurulmuş ve bu istasyon, günün belirli saatlerinde yayın yapmaya başlamıştır. 1930’larda ise Ankara Radyosu kurulmuş ve bu istasyonlar, Türkiye’nin radyo yayıncılığı alanında öncüsü olmuştur (Yaylalı, 2018, s.40). Radyo yayınlarının başlangıcından itibaren, Türkiye’de radyo teknolojisinin geliştirilmesi ve radyo yayınlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yeni radyo vericileri kurulmuş, mevcut vericiler güçlendirilmiş ve radyo yayınlarının kalitesi artırılmıştır. Bu süreçte, radyo yayıncılığı alanında personel yetiştirilmiş ve radyo yayınlarının içerikleri zenginleştirilmiştir.

1930 ve 1940’lı yıllarda Türkiye’de en önemli kitle iletişim ve propaganda aracı tüm dünyada olduğu gibi radyodur (Koç, 2012, s.75). Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı ilk yıllarda iktidar tarafından halkı etkilemek, iktidara olan güven duygusunu artırmak maksadıyla dönemin gazeteleri iktidarın politikalarının halka aktarıldığı ve yansıtıldığı önemli propaganda araçları olmuştur (Akın, 2022, s.488). 20. yüzyılın başlarında, radyo iletişimi, haberlerin hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan en etkili araçlardan biri haline gelmiştir. Radyo, görsel medya henüz yaygınlaşmadan önce, halkın bilgiye erişimini sağlayan birincil kaynaktı. 2. Dünya Savaşı sırasında, radyo yayınları, savaşın gidişatı hakkında bilgi vermek, halkın moralini yüksek tutmak ve propaganda yapmak için yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Türkiye, 2. Dünya Savaşı sırasında radyo yayıncılığını daha da geliştirerek, halkın bilgilendirilmesi ve eğitilmesi konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu dönemde, radyo yayınlarının içeriği, savaşın gidişatına göre şekillenmiş ve devlet tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmiştir. 2. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte, Türkiye resmi olarak tarafsız kalma politikası benimsemiştir. Bu tarafsızlık politikası, radyo yayınlarının içeriğini de doğrudan etkilemiştir. Türkiye, savaşın başında, her iki tarafın da (Müttefikler ve Mihver Devletler) radyo yayınlarına eşit mesafede durmuş ve yayınlarında tarafsız bir dil kullanmıştır. Ancak, savaşın ilerleyen dönemlerinde, özellikle Almanya’nın Balkanlar’a doğru ilerlemesi ve Türkiye’ye yönelik tehditlerin artmasıyla birlikte, radyo yayınlarının içeriğinde bazı değişiklikler gözlenmiştir. 1899 yılında Şam’da doğmuş bir bürokrat ve siyasetçi olan Burhan Asaf Belge, takvimler 1939’un Ağustos ayını gösterdiğinde o dönem Matbuat Umum Müdürlüğü’ne bağlı yayın yapmakta olan Ankara Radyosu’nda müdürlüğü temsilen “Günün Meseleleri” isiminde bir program yapmaya başlamıştır. Belge, savaşın sona erdiği yıl olan 1945’in başlarına dek devam eden yayında

genellikle II. Dünya Savaşı'na dair analizlerine yer vermiş, Müttefik Devletlerin politikalarını desteklerken aynı zamanda Alman Nazizmi ile İtalyan Faşizmine karşı sert söylemlerde bulunmuştur. O dönem Türkiye'de radyonun devlet eliyle yapılıyor olmasından dolayı kısmen de olsa resmi yayınlardan sayılabileceği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye, savaşa katılmadığı halde Müttefik Devletler ile aynı eksende düşünmektedir denilebilir (Akkaya, 1899-1967, s.8).

Türkiye, bir yandan kendi güvenliğini sağlamak için çeşitli önlemler alırken, diğer yandan da savaştan önce yalnız musiki yayını yapan radyoyu halkın moralini yüksek tutmak ve ulusal birliği pekiştirmek amacıyla da kullanmaya başlamıştır (Yazgan, 2016, 301). Savaş döneminde, propaganda, savaşan ülkeler için önemli bir araç olmuştur. Türkiye de bu dönemde propaganda yayınlarına yer vermiştir. Radyo yayınlarında, savaşın Türkiye üzerindeki olası etkileri, hükümetin aldığı önlemler ve halkın dikkat etmesi gereken konular hakkında özellikle Burhan Asaf Belge tarafından bilgi verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin tarafsızlık politikası ve bu politikanın ülkenin güvenliği için önemi vurgulanmıştır. Radyo yayınlarında, halkın moralini yüksek tutmak amacıyla da çeşitli programlar yayınlanmıştır. Müzik programları, eğlence programları ve halkın günlük yaşamını kolaylaştıracak bilgiler, radyo yayınlarının önemli bir parçasını oluşturmuştur. Bu yayınlar, savaşın getirdiği belirsizlik ve endişe ortamında halkın rahatlamasına ve moral bulmasına yardımcı olmuştur. Türkiye, II. Dünya Savaşı'na doğrudan katılmamakla birlikte, savaşın gidişatını yakından takip etmiş ve uluslararası ilişkilerde dikkatli bir politika izlemiştir. Bu süreçte, radyo yayınları, Türkiye'nin dış politika mesajlarını iletme için etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Türkiye, radyo yayınlarında, barış ve uluslararası iş birliği mesajlarına yer vermiştir. Savaşın yıkıcı etkilerine dikkat çekilmiş ve uluslararası toplumun barış için çaba göstermesi gerektiği vurgulanmıştır. O dönem ülke içindeki siyasi ortam ve çok uluslu bir savaşın da sınırlarına dayanması sebebiyle Türkiye'de asker sınıfının göz ile görülür şekilde söz sahibi olduğu görülmektedir. Bu ortamda Ankara Radyosu'nun programlarını belirleyen isimler arasında sivillerin yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetleri'ni (TSK) temsilen Kurmay Yüzbaşı Kemal Atalay'ın olduğu görülmektedir (Yazgan, 2016, 301). Bu yayınlar, Türkiye'nin tarafsızlık politikasını destekleyen ve uluslararası arenada barış yanlısı bir imaj oluşturmayı amaçlayan bir stratejinin parçası olmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'de radyo yayınları, halkı eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla da kullanılmıştır. Savaşın getirdiği ekonomik ve sosyal zorluklar karşısında, halkın bilinçlendirilmesi ve günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilgilerin iletilmesi önemli hale gelmiştir. Bu kapsamda, tarım, sağlık, ekonomi ve güvenlik konularında bilgilendirici programlar yayınlanmıştır. Özellikle sağlık alanında, savaş döneminde salgın hastalıkların önlenmesi ve halk sağlığının korunması amacıyla çeşitli bilgilendirme programları yapılmıştır. Ayrıca, gıda güvenliği ve tasarruf tedbirleri konusunda da halkı bilinçlendiren yayınlar yapılmıştır. Bu yayınlar, halkın savaş koşullarına uyum sağlamasını kolaylaştırmış ve toplum sağlığını koruma çabalarına destek olmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'de radyo teknolojisinin gelişimi ve yaygınlaşması da önemli bir rol oynamıştır. 1938-1940 arası dönemde Türkiye'de radyo Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT) eliyle devam etmiştir (Özçağlayan, 2002, s.535). Savaşın başlamasından önce, radyo yayıncılığı ülkenin belirli bölgelerinde sınırlı kalmışken, savaş döneminde bu yayınların ülke geneline yayılması için çalışmalar yapılmıştır. Yeni radyo vericileri kurulmuş ve mevcut vericilerin güçlendirilmesi sağlanmıştır. Böylece, radyo yayınlarının erişim alanı genişletilmiş ve daha fazla kişinin radyo yayınlarına ulaşması sağlanmıştır. 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, Türkiye'de radyo yayınlarının rolü ve önemi devam etmiştir. Savaş sonrası dönemde, radyo, yeniden yapılanma ve kalkınma çabalarının bir parçası olarak kullanılmıştır. Savaşın getirdiği yıkım ve zorluklar karşısında, halkın bilinçlendirilmesi ve moralinin yüksek tutulması için radyo yayınları önemli bir araç olmuştur. Savaş sonrası dönemde, radyo yayınlarının içeriği de çeşitlenmiştir. Eğitim, sağlık, tarım, ekonomi ve kültürel konularda bilgilendirici programlar yapılmaya devam edilmiştir. Ayrıca, savaşın etkilerinin azaltılması ve toplumun yeniden yapılanma sürecine adaptasyonu için çeşitli bilgilendirme ve eğitim programları düzenlenmiştir. Böylece ayrıca halkın kültür

seviyesinin de artırılması amaçlanmıştır (Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10, Yer No: 129.929.1, 27 İlkteşrin 1934/27 Ekim 1934).

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı döneminde Alman Radyosu sıfatıyla yayın yapmış olan RRG, yayın politikası itibarıyla Nazi propagandasının önemli bir aracı olarak kullanılmış ve savaşın seyri üzerinde etkili olmuştur. Almanya'nın radyo yayıncılığı, Nazi Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra büyük bir dönüşüm geçirmiş ve Goebbels'in fikirleriyle devlet kontrolünde bir propaganda aracına dönüşmüştür. Nazi Almanyası, radyoyu hükümetin kontrolünde bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Başta Adolf Hitler, Joseph Goebbels ve diğer Nazi Partisi üyeleri olmak üzere siyasetçi ve askerler, radyonun toplum üzerindeki etkisini tanımış ve bu etkiyi en üst düzeye çıkarmak için çeşitli yayın stratejileri geliştirmişlerdir. Hitler, radyoyu halka doğrudan hitap edebileceği bir araç olarak görmüş, Almanya ve Nazi ideolojisinin mesajlarını yaymak için etkin bir şekilde kullanmıştır. Nazi döneminde Alman radyosu, çeşitli türlerde programlar sunmuş ancak bunların çoğu ideolojik olarak yönlendirilmiştir. Özellikle haber bültenleri ve politik yorumlar, Nazi propagandasının en önemli araçları olmuştur. Radyo programları, Alman halkına savaşın gerekçelerini, Nazi rejiminin başarılarını ve düşmanlarını hedef gösteren propagandist içeriklerle doludur. Ayrıca, müzik, kültürel programlar ve eğlence yayınları da Nazi ideolojisine uygun şekilde seçilmiş ve kurgulanmıştır. Adolf Hitler, özellikle konuşmalarıyla radyo aracılığıyla halkı etkilemeyi amaçlamıştır. Özellikle büyük konuşmaları ve önemli olaylarda yaptığı yayınlar, geniş kitlelere ulaşarak Nazi propagandasının gücünü artırmıştır. Hitler'in özellikle savaş açıklamaları, zafer kazanımları ve düşmanlarına yönelik ağır eleştiriler içeren konuşmaları, Alman halkının moralini yüksek tutmak ve savaşa olan desteğini sağlamak için kullanılmıştır. Nazi radyo yayınları, sadece Alman halkını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda işgal altındaki bölgelerde ve işbirlikçi rejimlerde de etkili olmuştur. Örneğin, işgal altındaki ülkelerdeki radyo yayınları, yerel halkları Nazi ideolojisine sempati duymaya ve işgal yönetimini desteklemeye teşvik etmiştir. Bu yönüyle dönemin Alman Radyosu RRG'nin kamu yayıncılığının temel ilkeleriyle kesinlikle ilgisi bulunmamaktadır. Ancak Türkiye'de yayın yapan Ankara Radyosu, savaşta taraf olmamanın verdiği avantajla savaşta yaşanan gelişmelere karşı Müttefik Devletler lehine konuşmalar yapılırsa da daha az taraflı kalabilmiş ve çoğunlukla Türk halkını bilinçlendirme yoluna gitmiştir. Bu yönüyle Ankara Radyosu, henüz belirsiz çizgilerden oluşan kamu yayıncılığı ilkelerine çoğunlukla uygun hareket etmiştir.

KAYNAKÇA

- (BCA), Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Fon:30.10, Yer No:129.929.1, 27 İlkteşrin 1934. Muamelat Genel Müdürlüğü, 129-929-1, 654, (27 Ekim 1934).
- AKIN, D. (2022). İkinci Dünya Savaşı'nda Basın ve Yayın Organlarının Etkisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. VI (2), 474-519.
- AKKAYA, A. Y. Burhan Asaf Belge (1899-1967). *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2024. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/burhan-asaf-belge-1899-1967/?pdf=6133>
- ARVAS, İ. S. (2018). Türkiye'nin Radyo ile Tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, C. IV (2), 406-428.

- BAETZ, B. (2013). 90 Jahre Radio: Erster Hörfunksender in Deutschland nimmt seinen Betrieb auf. *Deutschlandfunk*. Erişim: <https://www.deutschlandfunk.de/90-jahre-radio-erster-hoerfunktender-in-deutschland-nimmt-100.html>
- BRENDON, P. (2000). *The Dark Valley, A Panorama of the 1930s*. New York: Alfred A. Knopf.
- BYTWERK, R. L. (2008). *Landmark Speeches of National Socialism*. Texas: Texas A&M University Press.
- CHALK, F. (1999). Radio Propaganda and Genocide, Montreal Institute for Genocide Studies: Occasional Paper Series, Erişim: https://spectrum.library.concordia.ca/id/eprint/979957/1/A-MIGS_Occasional_Paper_Series_RADIO_PROPAGANDA_AND_GENOCIDE.pdf
- DENİZ, Ü. (2019). Konser Salonlarından Radyo Stüdyosuna (1927): Cumhuriyet Döneminin İlk Türk Müsiki Radyo Sanatçıları ve İlk Radyo Konserleri. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, C. XII (27), 813-832.
- DETHLEFS F. & BIRDSALL, C. (2021). Geschichte der Audiobestände der Reichs-Rundfunk-Gesellschaft (RRG) und ihrer Archivierung. *Rundfunk und Geschichte*, C. XLVII (3-4), 9-31.
- Deutsches Reichsgesetzblatt Teil I, 75 No'lu ve 5 Temmuz 1933 tarihli Alman Resmi Gazetesi.
- Empowering Society a Declaration on the Core Values of Public Service Media. European Broadcasting Union (EBU), Cenevre Ekim 2012. Erişim: https://www.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/Publications/EBU-Empowering-Society_EN.pdf
- GOEBBELS, J. (1938). *Der Rundfunk als achte Großmacht*. Signale der neuen Zeit. 25 ausgewählte Reden von Dr. Joseph Goebbels, Calvin University German Propaganda Archive, Münih. Erişim: <https://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/goeb56.htm>
- HEITGER, U. (2003). *Vom Zeitzeichen zum politischen Führungsmittel: Entwicklungstendenzen und Strukturen der Nachrichtenprogramme des Rundfunks in der Weimarer Republik 1923-1932*. Münster: LIT Verlag.
- <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce> (Erişim Tarihi: 24.06.2024 15:48).
- KASIM, M. (2011). Hitler Döneminde Propaganda Aracı Olarak Radyo. *Selçuk İletişim*, C. VI (4), 64-75.
- KOÇ, N. (2012). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Radyo. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. VIII (15), 69-103.
- KOONZ, C. (2003). *The Nazi Conscience*. Londra: Harvard University Press.
- MOSSE, G. L. (2003). *Nazi Culture: Intellectual, Cultural and Social Life in the Third Reich*. Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- ÖZÇAĞLAYAN, M. (2002). Türkiye'de Radyo Yayıncılığının Gelişimi (1926-1991). *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (14), 529-557.
- TIEßLER, W. (1939). Redner formen die Volksseele. *Der Hoheitsträger* 3.
- YAYLALI, H. (2018). 1927'den Çok Partili Döneme Kadar Türkiye'de Radyo Yayıncılığı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, C. X (1), 33-50.

YAZGAN, T. (2016). Cumhuriyet'in Örnek Bir Kültür Kurumu: Ankara Radyosu. *TRT Akademi Dergisi*, C. I (1), 300-314.